

Седамдесет година полигона „Никинци”

СВАКО ЈЕ ГАЂАЊЕ ПРВО

– Сваког дана крећемо испочетка. Све је за нама „нуловано” и нема претходних заслуга. Рад који се годинама одвијао без проблема, може да буде обрисан у трену. Све може да нестане једним лошим даном, сплетом чудних околности. Зато кажемо да нам је свако гађање као прво, као да их није било на стотине – каже командант Центра за испитивање средстава НВО потпуковник Дарко Нешковић, описујући непрекидну полигонску причу.

Пише Мира ШВЕДИЋ

Када се са пута за Шабац код Хртковаца, на 80. километру од Београда, скрене ка селу Никинци, уски пут који је градила војска води до полигона „Никинци”, тачније Центра за испитивање средстава наоружања и војне опреме, чију капију могу да пређу само најављени гости. То је ватрена лабораторија на отвореном Техничког опитног центра и ту се испитују различите врсте оружја, оруђа и бројна убојна средства за потребе Војске Србије (првенствено наоружања КоВ, а све чешће РВ и ПВО и Речне флотиле) и произвођача наоружања и војне опреме.

Основан је решењем заменика министра народне одбране 3. маја 1951, као Централни полигон Генералне дирекције индустрије муниције, а наредбом Савезног секретара за народну одбрану децем-



бра 1972. улази у састав тада формираног Техничког опитног центра КоВ. И већ 70 година постоји у тој у сремској равници надомак Руме, Пећинаца и Шапца. Протеже се на површини од 3.060 хектара, са повољним положајем главне директрисе север–југ и са изласком на реку Саву.

Годинама је прошириван, дограђиван, осавремењиван. Растао је са људима који су у њему најпре радили и живели, а после само радили.

ПОЛИГОНСКА ХРОНИКА

Изградња полигона у Никинцима започела је још 1950. године, да би прве године оснивања, 1951, на полигону биле изграђене четири зграде – у једној је била управа, а у остале три су становале старешине. Тада је на полигону радило тридесетак људи – 12 службеника и петнаестак радника. Прва испитивања обављена су 1951. године и, како је забележено, тада је изведено 120 опита. Дешавало се то на пласману „Б”, а опите је изводила једна јача опитна посада. Колико је посао био интензиван говори податак да су само у прве три године рада полигона резултати испитивања архивирани у 43 књиге. Подаци су уношени у обрасце протокола, чија се форма није мењала до данас, а средства је примала трочлана комисије. Та техничка документација сачувана је до данас и на њу су на полигону поносни.

До 1953. године на полигону су саграђени основни објекти – управна зграда, ватрени положаји и објекти на



КОМАНДАНТИ

Први командант полигона био је пуковник Зденко Степановић, потом су пуковници Јован Родић, Љубомир Ивановић, Иван Бекавац, Чедомир Грубиша, Станислав Стошић, Душмир Николић, Рајко Филиповић, Борислав Михаљевић, па потпуковници Жељко Киждобрански, Томо Фигун, Владимир Сегић, а данас је Дарко Нешковић.

њима, затим тунел, пиротехника, метеоролошка станица, зграда за смештај наоружања и муниције и други помоћни објекти. Потом је направљен низ нових објеката, веома значајних за ефикасније и комплетније испитивање средстава НВО – пласмани „Д“, „С“ и „П“ са тунелом за испитивање оклопа и противоклопне муниције, продужена директриса „А–Б“ са новим осматрачницама, станица за климатска испитивања и објекти за механичка испитивања средстава НВО. За потребе испитивања противоклопних ракетних система полигон је 1972. проширен изградњом пласмана „ПТР“ са кинотеодолитским станицама, а током 1981. отпочела је са радом лабораторија балистике на циљу.

Памте се и златне године полигона, које су обележиле зенит у развоју тадашње војне индустрије, 1981–1991. године. Тада је на полигону годишње извођено око 1.200 опита и испаливано 2,2–2,5 милиона пројектила разних калибара. Од јутра до вечери радило је пет опитних поса-



да. У то време почела је и набавка савремене мерне опреме, посебно великог радара за снимање трајекторија лета ракетних пројектила. Капацитети полигона проширени су крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година и отпочела је његова модернизација. Обимни радови извођени су од 1983. до 1989. године и полигон у Никинцима увелико је добио данашњи изглед.

Нажалост, санкције и НАТО бомбардовања неповољно су се одразили на његов развој. На то се надовезао и период трансформације Војске, када је полигон десеткован – од некадашњих пет опитних посада, на полигону су остале само две. Међутим, у ТОЦ-у су знали да се не сме стати у развоју и опремању. Даља изградња и модернизација настављена је 2006, а набавке и инфраструктурна улагања интензивирани су 2009. године. Од 2011. до 2015. проширени су капацитети за испитивање НВО израдом новог положаја на „Д” правцу и грудобрана на Д+3000 m и урађене су нове путне комуникације дуж источне границе полигона, чиме је полигон Никинци добио свој да-

складну целину велике лабораторије ТОЦ-а на отвореном чини 150 објеката, седам ватрених положаја, 22 рампе и четири капије.

НЕПРЕКИДНИ ПРОЦЕС МОДЕРНИЗАЦИЈЕ

Бележи се да су у протеклих 70 година припадници полигона „Никинци” посвећено и савесно обављали све постављене задатке, који су неретко носили висок ризик по њихову безбедност и здравље. Управа ТОЦ-а чинила је све да им омогући максимално безбедне услове рада и да унапреди живот на полигону.

– Улажемо напоре у модернизацију и унапређење мерне опреме и инфраструктуре полигона. Поносни смо на новоизграђену аутоматизовану фабрику воде, а у току је и модернизација велике топле и хладне клима-коморе. Израђен је пројекат за нову електроенергетску инфраструктуру, а радимо и на успостављању новог система за комуникацију на полигону. Модернизацијом постојећих осматрачко-мерних уређаја решен је проблем набав-



Потпуковник
**Дарко
Нешковић**
командант
полигона



Капетан
прве класе
**Драган
Џамбасевић**



Поручник
**Милица
Стојковић**



Поручник
др **Катарина
Д. Јанковић**



**Миљивоје
Јововић**
електроинжењер

нашњи изглед. Захваљујући уговору који је пре шест година склопљен са ЈП „Војводинашуме” полигон је добио и потпуну контролу над додатних 800 хектара земље, за коју је дотад био ускраћен. Тако сада и са источне и са западне стране има једнаку зону сигурности првог реда – од три километра.

Осавремењени су и ватрени положаји. Постављене су камере које снимају испитивања и слика се добија у заклону на месту испитивања, у контролној соби командира Вода за испитивање, команданта Центра и заштићеном мрежом у канцеларији директора ТОЦ-а. Такође, изграђен је и безбедносно-информациони систем и систем квалитета за испитивање средстава НВО према захтевима стандарда ЈУС ИСО 9001, чиме је квалитет испитивања подигнут на виши ниво, а посебно документованост квалитета. Данас

ПРВА ОПИТНА ПОСАДА

У почетним годинама рада полигона постојала је једна јача опитна посада. Први опити извођени су на пласману „Б”, а први радници опитне посаде били су нишанџија Милан Ружић, Душко Јовановић, Дане Дамјановић, Бранко Гускић и Велимир Николић. Прва опитовања изведена су близу Обедске баре и ту су испитивани наш први топ 76 mm Б1 и хаубица 105 mm – познатији по конструктору Бошку Станисављевићу као Бошков топ и Станисављевићева хаубица.

ке нових гониометара, који су веома важни у процесу испитивања наоружања и муниције. Моделиран је и израђен систем за извршење гађања стрељачким наоружањем и умањен или потпуно елиминисан субјективни утицај стрелца. На тај начин решен је проблем одступања зрна при гађању, односно растурања зрна. У току је развој и интеграција система за прецизно одређивање падних тачака артиљеријских и ракетних пројектила у реалном времену помоћу низа сеизмичких сензора, који би омогућили извршење корекција у току гађања и значајно скратили време трајања опита. Тако ће бити решен проблем испитивања артиљеријског и ракетног наоружања према захтевима савремених светских стандарда – истиче пуковник др Ненко Бркљач, директор ТОЦ-а, и додаје да се тренутно развија систем за динамичко испитивање објек-

ката, пројектила и летелица коришћењем покретне платформе типа ракетних санки на шинском, механичком акцелератору. Тако ће се решити проблем испитивања мањих тактичких, ракетних и класичних пројектила и њиховог дејства на циљу, уз разрађен концепт испитивања противоклопних ракета.

Осим ових техничких аспекта развоја полигона, највећа пажња посвећује се запосленима, пре свега побољшању њиховог животног стандарда. То је веома значајно јер делатност ТОЦ-а почива на компетентности и инвентивности појединаца, а задовољан човек ради боље и са већим еланом.

ВАТРЕНА ЛАБОРАТОРИЈА НА ОТВОРЕНОМ

Центар за испитивање наоружања и војне опреме састоји се из команде, Одељења за обезбеђење и ППЗ, Одељења за здравствену заштиту и два вода – за логистику и за испитивање НВО. То је по много чему специфична јединица, у којој се свакодневно изводе опитна гађања из разноврсног наоружања. Испитивања се изводе са пласмана – уређених ватрених положаја са свим садржајима потребним за испитивање НВО. Полигон има пласмане намењене за испитивање гађањем на дOMETИМА до 12 km и један за испитивање вођених ПО ракета, а испитивања гађањем изводе се и са ватрених положаја изван полигона на дOMETИМА до 22 километра. Таква опитовања подразумевају захтевне припреме јер је потребно да се најаве скупштинама општина Рума и Пећинци, како би обавестиле становништво о гађању и забрани боравка у опасним зонама. Такође, од органа задужених за контролу ваздушног простора тражи се забрана лета летелицама у ваздушном простору изнад те проширене опасне зоне – НОТАМ.

– Сваким даном, преласком капије пре седам, креће испочетка. Све је за нама нуловано и нема претходних заслуга. Рад који се годинама одвијао без проблема, може да буде обрисан у трену. Све може да падне једним лошим даном, сплетом чудних околности. Зато кажемо да нам је свако гађање као прво, као да их није било на стотине – истиче командант Центра за испитивање средстава НВО потпуковник Дарко Нешковић, описујући непрекидну полигонску причу.

Он је тек пола године на дужности команданта, као 13. по реду у историји полигона. Каже да му овај посао није нов с обзиром на то да је као официр рода АРЈ за ПВД везан за технику, а како је одређен број година провео у Управи за развој и опремање ГШ ВС као референт рода АРЈ за ПВД, а самим тим и као представник тактичког носеоца за тај род војске, блиске су му процедуре и организација испитивања, те задаци одређених организацијских целина из Војске. О првим утисцима каже:

– Овде је све динамично и све се дешава у реалном времену. Радимо неколико опита паралелно на различитим пласманима. Свако испитивање је изузетно одговорно, сложено и захтева знање, спровођење прописаних процедура и концентрацију оних који тај посао раде. Зависни



смо потпуно једни од других, јер су у процесу испитивања НВО, где је свакодневни ризик велик, веома важни добри међуљудски односи – поверење у сараднике, поштовање личности, интегритета сваког појединца и жеља да се помогне другим припадницима јединице. Потребно је да постоји здрава радна атмосфера. Трудимо се да у сарадњи са претпостављенима реализујемо све постављене задатке и будемо отворени према одбрамбеној индустрији у смислу подршке и помоћи приликом испитивања.

СВЕ ПОЧИЊЕ И ЗАВРШАВА У ВОДУ ЗА ИСПИТИВАЊЕ НВО

Централно место на полигону, где се све дешава – од планирања задатака, организације мера безбедности испитивања, одобрења почетка испитивања и израде завршних протокола гађања – јесте Вод за испитивање наоружања и војне опреме. Испитивање почиње програмом, реализује се гађањем које се дефинише програмом, а завршава протоколом, на основу кога се ради елаборат. Елаборат ради вођа радног тима из ТОЦ-а, а на основу њега се доноси одлука о томе колико неко средство задовољава тражене тактичко-техничке захтеве.

Да би се испратила сва сложеност рада, Вод за испитивање наоружања и војне опреме има више целина. У његовом саставу су три одељења – за извршење и документацију испитивања, за припрему испитивања и за мерење и снимање при испитивању. Одељење за извршење и документацију испитивања по новој формацији састоји се од три групе за извршење испитивања. Има три командира специјалних опитних посада и три посаде од којих је свака обучена за испитивање из било које врсте наоружања и било којег средства. У саставу тог одељења је и Група за документацију испитивања, која на основу резултата испитивања, а које је командир специјалне опитне посаде бележио у бележници извршиоца гађања, израђује протоколе, финалне документе сваког испитивања.

Место командира Вода за испитивање наоружања и војне опреме је најфреквентније на полигону и изузетно одговорно, па у шали говоре да је он *фронтмен* Центра. Данас је командир тог вода капетан прве класе Драган Џамбасевић. Он је, како каже, много тога научио од мајора Јанка Миловановића (данас заменика команданта полигона), кога је заменио на тој дужности.

– Покушавам да будем као мајор Миловановић, али није лако. Кад почну сви телефони да звоне, мораш да имаш у глави слику ко са ког пласмана гађа, из ког средства, и ко тек долази да гађа. А увек постоје ограничења – време, техника, кадар, временски услови... И не ради се само преко дана, већ постоје и ноћна испитивања гађањем, али и она која трају цео

дан, до 22–23 сати. Наравно, и тада је иста процедура обезбеђења испитивања као и у дневним условима. Срећом, савремена технологија омогућава ми да у реалном времену на мониторима испред себе пратим шта се дешава на пласманима где се изводе испитивања гађањем.

Џамбасевић је, као и његови претходници, особа која изговара следећу реченицу: „У реду, можете почети опит!”, али и ону другу: „Прекидамо испитивање!” На испитивањима никад нема идеалног, увек нешто искрсне и никад се не зна како ће се које средство НВО показати. Рачуница је једно, а рад на терену друго.

– У последње време приметна је појачана активност наше одбрамбене индустрије и ми се као јединица трудимо да испратимо и ухватимо корак са развојем целокупне индустрије, те да, колико је у нашој моћи, допринесемо да испитивања буду прецизна, тачна, урађена по свим критеријумима који се пред нас постављају. И, наравно, да резултати буду објективни, како би послужили за доношење одлука о томе да ли неко средство треба да уђе у наоружање Војске Србије.

Број испитивања није смањиван ни током прошле године, у време епидемије вируса корона. Џамбасевић каже да су од марта 2020. радили свих дана, чак и ван Никинаца – на полигонима у Орешцу и Пасуљанским ливадама. Кад би се неко разболео, ишао је на боловање, али ниједног тренутка функционисање Центра није било доведено у питање.

Ипак, за рад на полигону недостају млађи људи, који ће после обуке преузети од њих терет рада. Значило би им да дође и неко ко нема искуства, јер га тамо брзо стекне. Џамбасевић истиче да су доласком два поручника – Катарине Б. Јанковић и Милице Стојковић – много добили, јер су оне унапредиле њихов рад.

– Потребни су нам млади људи жељни знања, јер ми сада обезбеђујем несметане услове за рад онима коју буду дошли на полигон за 5–10 година.

МАЈСТОРИ ЗА СВЕ

Арт-радионица, пиротехника и велике и мале клима-коморе незаменљиви су део Центра за испитивање НВО. У њима се припрема и контролише сва војна техника која долази на полигон ради испитивања. Тешко је поверавати, али је тако – за сат или два испитивања гађањем на пласманима полигона потребни су дани припреме и контроле средстава НВО и муниције разних калибара који се испитују. А разлог је увек један – безбедност.

Радионица за контролу и припрему наоружања, популарно арт-радионица, значајно је место у никиначком полигону. Према речима арт-механичара Дамира Дана, Јовице Николића и Дамира Папа, они припремају, мере и поправљају ра-

ФАБРИКА ВОДЕ

Пројекат изградње фабрике воде започео је 2018. године и изводила га је Војнограђевинска установа са својим кооперантима и подизвођачима. Фабрика воде је урађена по највишим светским стандардима, има раздвојену хидрантску мрежу, односно има техничку и пијаћу воду. На полигону очекују да се изврши технички пријем и тако реши деценијски проблем снабдевања пијаћом водом.

зличите врсте оруђа калибра од 5,56 до 155 милиметара. Не постоје такви механичари у Војсци, јер они раде све и дужни су да припреме свако средство за опит – да буде исправно кад оде на положај и да се исправно врати. И не само то, за разлику од колега у јединицама који се припремају за неку вежбу, за гађање, по 15 дана, а у арт-радионици један дан испитују пет средстава, сутрадан следећих пет и тако у круг. То говори о комплексности њиховог посла, о знању и одговорности коју имају.

– Кад ме је стари мајстор учио да радим, говорио је: „Ми смо ту да нађемо грешку, да одавде оде спремно у јединицу, било да је у питању муниција или средство наоружања. Боље да се деси код нас него тамо” – истиче Дамир Пап.

Арт-механичари се непрекидно обучавају. Некад испитују и средства из увоза са којима се раније нису сусретали, па морају добро да проуче техничку документацију како би на крају дали оцену спремности тог средства за коришћење. Све припремне радње у тој радионици су прописане и подразумевају контролу притиска у повратнику, хидроеластичном систему, мерење цеви... За те намене постоји у оквиру арт-радионице мерна сала са пратећом опремом – микрометарском звездом, мерним летвама, мерним сатовима, дисковима, манометрима. У тој сали су регулисани услови мерења – температуре, влажности и свега другог битног за праћење животног века цеви новог оруђа које би требало да буде примљено у наоружање Војске. Нова микрометарска звезда служи за мерење унутрашње трасе цеви за калибар од 80 до 155 милиметра. Дамир Дан каже да им скоро duplo скраћује посао, а тачност читавања је један стоти до једног хиљади-тог дела милиметра.

У мерној сали цев оруђа прегледа се пре и после гађања како би се открило да није дошло до промена. Поред визуелног прегледа, имају и уређаје за оптичко посматрање – ендоскоп са увећањем, којим се тачно може одредити шта се десило са цеви. Арт-механичари се ангажују и на пласману у случају застоја на оруђу, како би отклонили неисправност.

Питали смо их да ли се десило некад да нису нешто могли да поправе. Једногласно су одговорили: – Ми смо мајстори за све.

У арт-радионици спроводи се и основно и техничко одржавање свих средстава која су у власништву Центра за испитивање НВО Никинци. Полигон поседује све врсте наоружања и користе га током испитивања.

ДЕЛОКРУГ РАДА ПИРОТЕХНИЧАРА

Посао пиротехничара на полигону је нарочито опасан јер раде и испитују убојна средства која су у развоју, па нема места за грешке. Реч је о великом броју различитих врста и калибара муниције, тако да пиротехничари морају да буду искусни, стручни и увек концентрисани, што се стиче вишегодишњим радом и учењем од старијих колега.



Старији водник прве класе Бојан Младеновић, који је од 2006. командир Групе за пиротехничку припрему испитивања на полигону, каже да је њихов рад специфичан и препун ризика.

– Све операције са муницијом изводимо у наменски изграђеним пиротехничким објектима, који постоје на четири ватрена положаја. Објекти су опремљени централним грејањем за одржавање температуре од 15 до 25 °C у условима ниских спољашних температура, као и клима-уређајима за одржавање исте температуре у условима високих спољних температура – објашњава Младеновић и додаје да имају и собе са електростатичким подом и гумом за пражњење електрицитета пре уласка у пиротехнику. Запослени користе памучна радна одела и електростатичке ципеле, рукавице и маске приликом рада са барутом.

У делокругу рада пиротехничара је и уништавање перспективних, опасних и неексплодираних убојних средстава која се при испитивању нису активирала услед отказа или недостатака. То је најопаснији део посла, јер упаљач који из неког разлога није одрадио, може да експлодира приликом малог померања. Зато се таква средства уништавају на лицу места. Такође се врше уништавања УБС за друге јединице, као и за друге државне установе – МУП, цивилну заштиту и друге организације.

Сегмент рада ове групе јесте и испитивање средстава НВО на механичку издржљивост – симулирају се услови у којима се може наћи средство НВО током руковања, транспорта и складиштења. Тако се испитује муниција на пад са висине до 3,5 m, а постоји и уређај за имитацију транспорта – трескалица и уређај за вибрирање. Сат времена на том уређају имитира возњу од 100 километара. Такође, раде и статичка испитивања у јами за распрскавање и обору.

КЛИМО-МЕХАНИЧКА ИСПИТИВАЊА

Рад Групе за климо-механичка испитивања је веома значајан као претходница испитивања. Он се одвија у клима-коморама, којих у Центру постоји више врста. Постоје покретне – камиони с топлим и хладним коморама – у којима је температурни опсег од –30 до +60 степени Целзијуса, и оне служе за преношење муниције када се гађа са ватрених положаја који нису на полигону. Затим, имају стационарне коморе, које су на пласманима. Имају и велике клима-коморе (топлу и хладну), које су јединствене у Србији. Сада је у току њихова оправка и санација. Оне су предуслов за испитивање НВО великих габарита јер се у њима могу ство-

рити вештачки услови спољног окружења од –30 до +50 степени, са важећим стандардима за НВО која су планирана за увођење у Војску. Та опитовања су важна јер се на екстремним температурама откривају пропусти у конструкцији и изради.

Миљивоје Јововић, електроинжењер, шеф Групе за климо-механичка испитивања, каже да се у коморе може увести ракетни систем или тенк, темперирати према важећем стандарду и након тога из њих реализовати гађање. Велика комора може да охлади 50 тона челика за 24 сата и да у сваком делу челика, ако је у питању тенк, температура буде –30 степени Целзијуса. Јововић прича да је по казивању старијих колега једном пуцано из тенка М-84 из зграде где је комора јер она има пливајући под и амортизере и направљена је да издржи механичке ударе и вибрације приликом испитивања. На другом крају зграде, на 200 метара од ње, налази се тунел у који се гађало. Коморе су касније служиле и за пуцање из пешадијског наоружања.

У Центру очекују да велике клима-коморе буду потпуно саниране и пуштене у рад током ове године. У току је пријем и скоро пуштање у рад још једног капиталног ифранструктурног пројекта – постројења за производњу воде. Јововић нам с поносом показује ту савремену фаб-

брику воде. Он у Центру ради седам година и за њега командант каже да је алфа и омега полигона – води рачуна о струји, електроинсталацијама, о хидрантској мрежи, али и апаратима за гашење пожара, јер је референт за заштиту од пожара у Центру. Та дужност је важна јер су пожари на полигону чести због рада са убојним средствима.

МЕРЕЊЕ И СНИМАЊЕ

Без Одељења за мерење и снимање током испитивања полигон не би имао смисла. Људи који тамо раде морају да провере да ли постоје реални услови за реализацију неког опита и да опит испрате до краја. Командир тог одељења је поручник Милица Стојковић. На полигон је дошла после завршене Војне академије, смер војноелектронско инжењерство – радарски системи, и као млад инжењер морала је много да учи. Наравно, помагали су јој искусни техничари у Одељењу.

Посао јој је специфичан јер руководи великом лабораторијом на отвореном. Њен радни дан почиње тако што расподељује на задатаке људе из четири групе које су у саставу Одељења – за осматрање дејства пројектила, за мерење брзине, за мерење притиска и за мерење метео-услова. Ти људи су потпуно обучени и спремни за самосталан рад, тако да они

ИЗВРШИОЦИ ГАЂАЊА

Централну улогу у свакој специјалној опитној посади има извршилац гађања, који командује и спроводи опите. Он може и да прекине гађање кад се нека серија пројектила покаже као неодговарајућа, или кад се деси нешто непредвиђено. Када је све у реду, изговара чувену реченицу, којој се радују сви чија се средства НВО испитују: „У заклон! Починемо одбројавање... Пали!” Већ девет година тај посао ради капетан прве класе Драган Џамбасевић, поред дужности командира вода, потом капетан прве класе Петар Петих, који је уједно и командир Одељења за извршење и документацију испитивања. Извршилац гађања је и њихова колегиница поручник Катарина Б. Јанковић, која је на полигон дошла после завршетка Војне академије.

настављају да раде даље по плановима испитивања, а Милица одлази у Групу за мерење брзина, јер јој је то струка. У раду користи најновији радар који су добили за мерење почетне брзине пројектила. Поред тога, имају 3Д балистички радар који мери целу путању пројектила и све параметре на путањи, а који је набављен 2011. године. Користе и светлосне и ласерске баријере.

– Наш задатак је да проверимо какви су услови за реализацију гађања. Уколико имамо све потребне и прописане услове, приступамо гађању, уколико немамо по било ком параметру, на пример кад је брзина ветра већа од прописане, онда га одлажемо.

Испитивачи који раде у њеном одељењу мере одређене параметре – притисак барутних гасова у комори за сагоревање, почетне брзине пројектила на устима цеви, притисак, прате трајекторије лета пројектила од почетак до краја. У Групи за мерење метео-услова израђују се метеобилтени са температуром, падавинама, брзином ветра на одређеним висинама, по одређеним слојевима. Имају савремен систем за сондирање атмосфере до 30 km у висину и у опсегу од 150 километара. Групу која се бави снимањем падних тачака пројектила чине полигонски осматрачи који одређеним уређајима детектују тачне координате пада пројектила. Сви ти људи раде изузетан посао и без било кога од њих испитивања се не могу замислити. Зато је јако битно да свако уради свој део посла према стандарду и најбоље што може.

Поручник Милица Стојковић објашњава да се средства наоружања најчешће опитују у крајње екстремним условима, према важећим стандардима и дефинисаним условима који су битни тактичком носиоцу. У другим случајевима, када се ради о научноистраживачком раду и када је потребно да производ добије одговарајућу математичку и физичку форму, на пример уколико се гађа са пројектилом 155 mm зоном 9 на даљини до 30 km, таблице за гађање морају бити направљене у лабораторијским условима, без било каквих екстрема. Онда се на еталонске услове дода одређена поправка у складу са брзином ветра, температуром... То су испитивања која углавном раде за потребе Војнотехничког института.

Они се не баве резултатима испитивања. Њих касније обрађују у ВТИ-у.

– Није на нама да судимо да ли је одређено средство добро или не. Наше је да оценимо усаглашеност средства са оним што је тактички носилац тражио. Да измеримо објективне податке, који улазе у елаборат – крајњи производ ТОЦ-а. Тај елаборат се даје тактичком носиоцу, а он касније одлучује да ли је то средство прихватљиво или не, да ли ће га послати на дораду или не, да ли ће прихватити уочене недостатке и наложити да се исправе у следећој фази развоја – додаје командант Центра за испитивање средстава НВО потпуковник Нешковић и истиче да никиначки центар мора да иде у корак са тенденцијама развоја. – Ми смо карика која би требало све то да повеже. Морамо да будемо отворени за нова знања, да будемо



спремни да учимо, истражујемо, да се свако од нас изграђује у својој струци. Милица је дошла овде на упражњено место, примила је савремена средства, а од предзнања је имала само завршену Академију. То је био одличан основ, али је оно што њено одељење сада може да уради искључиво резултат њеног великог труда и рада, њеног учења и одговорног приступа послу.

ЉУДИ НЕСВАКИДАШЊИХ ПРОФЕСИЈА

У полигонска испитивања укључен је велики број људи разних професија и специјалности. Њихов посао је јединствен, повезан са ризиком. На ризик су навикли, јер су вођени једном мисијом – да што боље и детаљније испитају свако средство НВО на полигону, како би могли да гарантују за његов квалитет. И све мора да прође кроз њихове руке у тој јединственој лабораторији на терену.

Постоје специфична радна места која немају друге јединице. На пример, већ поменути пиротехничари и арт-механичари, затим чланови специјалне опитне посаде – нишанције, који слове за друго по старешинству после командира у послузи, те пуниоци. О добрим нишанцијама и добрим опитним посадама прича се годинама. Они старији памте време брзе паљбе на Превлаци кад им је притисак тренутно скакао на 200, кад су некима од силине удара испадали зуби, а панталоне се цепале на фронцле. А било је некада по десетак опита дневно. Послужиоци кажу да је сваки посао на полигону, посебно њихов, опасан јер се испитује нешто ново и многи од њих кад су почињали да раде носили су пројектиле као бебе.

За неке професије на полигону искуство је једина школа, јер се та знања нигде другде не могу стећи. Дobar пример за то је професија осматрача. Тим послом се бави мали број људи у Центру. То је професија високог ризика, јер осматрају падне тачке муниције која је у развоју. Замислите гађање са 20 km даљине, а осматрач се налази на 500 m од падне тачке, на осматрачници високој око 12 метара. Колико треба да буде одговоран руководилац опитне посаде и какве елементе треба да заузме да би тај пројектил пао на безбедно место за тог човека. А никад се не зна где ће пасти први пројектил којим се гађа. Некад падне где треба, некад испред осматрачнице, некада иза, а падале су гранате и поред осматрачнице или иза ње у шуму. Некад их нису чули. Причало се како су неки осматрачи покушали да нађу спас у скоку са осматрачнице високе 12 метара. Такви догађаји нису свакодневни на полигону, али се дешавају. Постоји полигонско правило да ако је осматрач у свој бележник уписао да пројектил није пао како треба, нико после њега неће

потписати другачије. Најтежи и најопаснији део њиховог посла је кад „муниција слаже”, па морају да иду у претрагу терена. Искуство их упозорава: – Ако је и пре било „лагања”, то може опет да се деси.

ЛОГИСТИКА НАСУШНА

На почетку и у позадини свега што се дешава у Центру у Никинцима јесте логистика. Домаћинским пословањем и промишљеним трошењем одобреног новца, а у већини случајева радом и залагањем запослених, Полигон је годинама добијао нови, лепши изглед. Логистика се састоји од управног и извршног дела. Управни део је у саставу Команде Центра, а чине га референт логистике, референт за снабдевање и референт за општу логистику, док извршни део чини Вод логистике. Вод има четири одељења – транспортно, за одржавање, за здравствену заштиту, односно амбуланте, и одељења за опслуживање.

Иако су у многим стварима када је реч о логистици ослоњени на 15. тенковски батаљон у Сремској Митровици, најчешће се сами сналазе. Непрекидно посвећују пажњу одржавању и реновирању објеката у ужем делу круга и уређењу путева на полигону. Изградили су и двадесетак рампи и капија које затварају све прилазе полигону и поставили табле упозорења.

У Одељењу за саобраћај и транспорт рад је изузетно динамичан, јер се сваког дана ангажују разне врсте моторних возила – од путничких, теренских, теретних до инжињеријских машина. Њихова возила годишње пређу око 140.000 km и остваре више од 1.200 m/h, превезу више од 19.000 људи и 750 t терета.

– Релативно скоро је зановљен возни парк, посебно путничким теренским возилима. Опремљени смо возилима *лада нива*, која су најбоља и најзаступљенија с обзиром на терен и на структуру полигона. Доста је њива, ораница, блата, тако да би свако друго возило било непримерено – каже млади Милош Пуач, возач специјалних возила. – Сви возачи који се налазе у Одељењу за саобраћај и транспорт су професионалци и возе апсолутно све – од грађевинских машина до путничких возила.

Како је све више излазака на опите ван полигона, очекују набавку нових теренских теретних возила. Она би им пуно значила због веће мобилности и због превозења мерне опреме, радара и свега што је неопходно за реализацију гађања.

ЛЕКАР – СТАЛНО У ПРИПРАВНОСТИ

Од јуна прошле године на полигону као командир Одељења за здравствену заштиту, односно као управник амбулан-

НАЈНОВИЈИ УРЕЂАЈ НА ПОЛИГОНУ

– Најновији уређај који Центар има служи за мерење падних тачака пројектила. Домаће је производње, радио га је „Сензор инфиз” и у фази је квалитативног пријема. То је осматрачка станица са ласерским даљиномером који мери до 2 km, има фото-камеру, видео-камеру са могућношћу видео-записа. Кад се у Центру уведе вај-фај, све осматрачнице биће умрежене и моћи ће да се виде подаци сваког осматрача. Уређај ће учинити наш рад сигурнијим и прецизнијим – истиче заставник Пеђа Милутиновић, командир Групе за мерење и снимање путање дејства пројектила.

те, ради Нишлијка поручник др Катарина Д. Јанковић. Она је завршила 5. класу Медицинског факултета ВМА, а у амбуланти ради са колегом старијим водником прве класе медицинским техничарем Симом Јоцковим. Њен посао је првенствено санитарско обезбеђење приликом испитивања средства НВО, или приликом уништавања убојних средстава и, наравно, примарна здравствена заштита. У амбуланти се, поред запослених, збрињавају и чланови њихових породица и пензионери.

И она је, као и све њене колеге у Центру, стално у приправности и не одваја се од радио-станице. Каже да јој је изгледа суђено да се бави ургентном медицином – пре доласка у Никинце била је размештена на Клинику за ургентну медицину ВМА, а тим послом се бави и на полигону.

По доласку у Центар мислила је да је то мирна, ушумљана средина и да ће имати мало пацијената, али ју је пракса демантовала већ трећег дана. Посао јој је динамичан и нема рутине лекара опште праксе, па мора стално да се усавршава и буде припремљена за разне ситуације.

Млада лекарка снашла се и у епидемији короне. Организовала је више предавања о основним епидемиолошким мерама и вршила контролу појединих објеката и пласмана како би проверила да ли се сви придржавају епидемиолошких мера. Захвајући томе ниједна особа на полигону није пренела вирус колегама. Људи су се заражавали у породици, током одмора. Ковид 19 прележали су и она и њен техничар, али су успели да заштите људе на полигону.

ДИГИТАЛИЗАЦИЈА ПОЛИГОНА

Запослени на полигону прате развој и замах одбрамбене индустрије и напредак технологија. Императив им је да држе корак са светом, прате и буду отворени за нове идеје. Планирају да ураде дигитализацију полигона, уз подршку претпостављене Управе за развој и опремање, те да повећају безбедност људи који ту раде.

– Желимо да склонимо људе из опасних зона, као што су осматрачи. Није важно само урадити опит, испалити и лансирати, него све урадити безбедно. То је нешто на чему ћемо тежити у будућности – истиче потпуковник Нешковић.

Поред тога, према речима команданта, дугорочни задаци полигона су попуна центра кадром, брига о запосленима, поштовање прописа и стандарда у испитивању, очување интелектуалних капацитета и трансфер знања на млађе.

– Морамо водити рачуна и о људима и о техници, јер не можемо радити ни без једног, ни без другог. Ко год дође у Центар, стекне искуство које не може стећи ни у ком организацијском саставу у Војсци и мислим да нема бољег места за почетак службовања од овог. Поред тога, ми смо у локалној заједници препознати као радна организација у којој људи желе да дођу да раде. А на кадру почива наша будућност – истиче на крају полигонске приче потпуковник Дарко Нешковић. |

Фото: Андрија Гавриловић и Фото-документација Техничког опитног центра

